

**Name and Naming. Sacred and Profane in Onomastics.
Proceedings of the Fourth „Name and Naming”
International Conference on Onomastics. September 5–7, 2017.
[Név és névadás. Szent és profán a nevekben. A IV. „Név és Névadás”
Nemzetközi Névtani Konferencia előadásai. 2017. szeptember 5–7.]**

Szerkesztő: OLIVIU FELECAN. Editura Mega – Editura Argonaut,
Cluj-Napoca, 2017. 1255 lap.¹

1. 2017 szeptemberében, néhány nappal a Debrecenben megrendezett XXVI. Nemzetközi Névtudományi Kongresszus (XXVI International Congress of Onomastic Sciences) után újabb nemzetközi találkozón gyűltek össze a névtudományi szakemberek: a romániai Nagybánya immár negyedik alkalommal adott helyet a Name and Naming konferenciának. A konferencia átfogó témája ezúttal is egy, a szakembereket hosszú ideje foglalkoztató kérdéskör volt: miként jelenik meg a szentség és a profanitás dimenziója a nevekben. A konferencián elhangzott előadások írott változatát közreadó kötetben az előszót nem számítva éppen száz tanulmány kapott helyet, melyek mintegy fele román, majd harmada angol, a fennmaradó része pedig olasz, német, francia, illetve spanyol nyelvű, s valamennyi íráshoz egységesen angol nyelvű absztrakt kapcsolódik. A kötetben való eligazodást az utolsó lapokon angol, román és francia nyelvű tartalomjegyzék is segíti. Az igen terjedelmes, több mint 1200 oldalas konferenciakötetet – ahogyan ezt már megszokhattuk – ismét örömtelien rövid idő alatt sikerült publikálni, s a kiadvány elektronikus formában is elérhető.² (A témakörben azóta egy további – szintén nagybányai kötődésű tanulmánykötet – is készült: OLIVIU FELECAN ed., *Onomastics between Sacred and Profane*. Vernon Press, Malaga, 2019 [2018].)

2. A tanulmányok öt nagy fejezetbe rendeződnek, ezen belül a szerzők nevének betűrendje szerint következnek az írások. Az alábbiakban én magam viszont elsősorban a jellemzőbb kutatási irányokat, tematikus összefüggéseket igyekszem bemutatni a nagyobb egységeken belül, néhány írást kiemelve.

2.1. Az első, névelméleti részben három munka kapott helyet. DAIANA FELECAN (19–34) a szent (valós és kontextuális szentség) és a profán dimenziójának a névadással kapcsolatos elméleti kérdéseit járja körül. GRANT W. SMITH (35–44) a nevek jelentésének problematikájához szól hozzá, s a kérdést a filozófia, illetve a logika irányából megközelítő elméletektől eltérően fontosnak tartja, hogy a jelentés nem pusztán a nyelvi szerkezet

---

¹ Az ismertetés a Magyar Tudományos Akadémia Bolyai János Kutatási Ösztöndíjának, valamint az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-2018-4 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült, az MTA–DE Magyar Nyelv- és Névtörténeti Kutatócsoport programja keretében.

² https://onomasticafelecan.ro/iconn4/iconn4_proceedings.php

szintjén ragadható meg, s nem csupán mint a megismerhető világ rögzült struktúrája értelmezhető. Véleménye szerint a denotáció mellett legalább ilyen fontosak a nevek jelentése kapcsán az asszociációk, ezek ugyanis szintén szerepet játszanak abban, hogy a beszédpartner ki tudja jelölni a referenst a mentális térben. WILLY VAN LANGENDONCK (45–50) a családnevek funkcionális-szemantikai kategorizálásának problematikájával foglalkozik, s egy új tipizálási lehetőséget vázol, melyben a nevek két nagy csoportját különíti el: a névviselő és a külső valóság közötti kapcsolatra utaló nevek, illetve a névviselő valamely külső vagy belső tulajdonságára utaló nevek.

2.2. A legtöbb tanulmány a Szent és a profán a személynévkutatásban (Sacred and profane in anthroponymy) című egységben kapott helyet. Köztük többségben vannak az egy meghatározott szűkebb terület személynévanyagát több szempontból – köztük a szent és a profán dimenziójának a nevekben való megjelenését is – vizsgáló írások. IOANA AUGUSTA COSMA (74–91) például a nagybányai egyetem hallgatóinak neveit elemzi, VALI NASTASIA GANEA (157–164) pedig az erdélyi Szalóca völgyének családneveit vizsgálja. MARIA-MARA IGNAT (175–185) a máramarosi Kóvár vidékére jellemző keresztnévadási gyakorlatot, DOMNIȚA TOMESCU (404–416) pedig a középkori (15–17. századi) moldvai és havasalföldi személynévadást mutatja be. Hasonló írások más nyelvterületek névanyaga kapcsán is készültek: YOLANDA GUILLERMINA LÓPEZ FRANCO (224–233) a franciaországi Montpellier keresztnéveit vizsgálja, míg ELISABETTA ROSSI (342–357) a 16. századi Piemont személynévanyagát. Ezek az írások jó alapot szolgálhatnak későbbi összevető vizsgálatokhoz. Más tanulmányok területi megkötés nélkül érvényesítik a konferencia központi témájaként szolgáló szempontot: ALEXANDRA SORINA IONESCU (209–223) román politikusok ragadványneveit vizsgálja, míg CORINA CRISTOREANU (92–103) az online játékokban használt felhasználóneveket elemzi. IOANA DAVID (104–116) a román nyelv állandósult kifejezéseiben szereplő tulajdonnevek kapcsán mutatja be, hogy miként jelentkezik a szent és a profán dimenziója.

ANNA TSEPKOVA (417–430) a profanitás nevekben való megjelenését egy sajátos elméleti keretben értelmezi: a bahtyini karneváleméletből kiindulva a ragadványnévadás lényegét a konvencionális személynévadás szabályainak felrúgásában látja. A név tehát a hivatalos rend, a hierarchia elleni lázadás, a valóság tagadásának eszköze, mely a karneváli nevetésen keresztül érvényesül. Elméletét a novoszibirszki ragadványneveken keresztül ismerteti.

A szakemberek arra is kíváncsiak voltak, hogy egy-egy történelmi esemény, politikai vagy vallási fordulat hogyan hatott a személynévadásra. CAMELIA ȘTEFAN (381–392) azt kutatja, hogy a kereszténység hogyan alakította át a középkori Skandinávia névadási gyakorlatát, ALDA ROSSEBASTIANO (332–341) pedig a francia forradalom névadásra gyakorolt hatását ismerteti. NADIA-NICOLETA MORĂRAȘU (249–271) a moldvai Bákó modern kori névanyagát vizsgálja, s megállapítja, hogy más román nyelvű területekhez képest itt megőrződtek, és jóval lassabban változnak a kommunizmus idejét jellemző névadási minták.

Bizonyos értelemben ebbe a sorba illeszkedik FARKAS TAMÁS (137–146) tanulmánya is. A szerző előbb a magyar személynévadás történetének nagy korszakait (a leíró nevekkel jellemezhető korai időszakot, majd az egyházi nevek által uralt hosszú évszázadokat) tekinti át, s ezt követően a felvilágosodás, a romantika és a nemzeti öntudatra ébredés (a nemzet mint egyfajta új szentség) személynévadásra gyakorolt hatását ismerteti részletesen. Ebben az időszakban a középkori nevek felelevenítésével, új nevek, névformák létrehozásával,

illetve külföldi nevek magyar megfelelőjének a megalkotásával stb. számos névvel bővült a magyar keresztnévállomány, bár ezeknek csak egy része maradt tartósan használatban.

SLÍZ MARIANN (372–380) arra keresi a választ, hogy mi befolyásolja a különböző szentnévi eredetű keresztnévek gyakoriságát a 13–14. században: mely tényezők támogatják (pl. több szent viseli ugyanazt a nevet, a szent kultuszának királyi támogatása) és melyek gyengítik egy adott név elterjedését (pl. a név újszerűsége). ROXANA PAȘCA (301–316) pedig azt kutatja, mivel magyarázható, hogy míg bizonyos bibliai nevek a keresztény közösségek egy részében (pl. Romániában) tabunak számítanak, addig másutt (pl. hispán közösségekben) a gyakori nevek közé tartoznak.

JUSTYNA B. WALKOWIAK két cikkben (483–493, 494–504) is tárgyalja a vallási terminológia lengyel családnevekben való megjelenését. Problémafelvetéseinek és megállapításainak egy része ugyanakkor túlmutat a lengyel névanyagon: a papi pozíciót jelölő lexémák kapcsán például kérdésként merül fel a névadás motivációja, a katolikus Lengyelországban ugyanis a 'püspök', 'pap' jelentésű szavak – a cölibátus miatt – bizonyosan nem a névviselő foglalkozására utalva váltak családnevvé.

A szent és a profán problematikája mellett, illetve azzal részben átfedve egy másik jelentős kérdés, a név és identitás összefüggése szintén több tanulmányban is uralkodó elemzési szempont. ANAMARIA FĂLĂUȘ és LUMINIȚA TODVA (147–156) egy kanadai indián közösségeknek a névadási szokásait vizsgálja. Itt a név nem csupán az identifikáció eszköze, hanem az identitás fókuszpontja: a név maga a lélek, s ezt a szemléletmódot még a kereszténység sem tudta megváltoztatni. TAMÁS ÁGNES (393–403) a név és identitás kapcsolatának egy másik aspektusát vizsgálja: hogyan szolgált a név a zsidó identitás jelzőjeként és a humor eszközeként a 19. századi vicclapokban.

A névtudományban nemzetközi viszonylatban is viszonylag újnak, s egyelőre periferikusnak számít a nevek neurológiai, mentális aspektusának vizsgálata. Ehhez az interdiszciplináris területhez kapcsolódik ALEXANDRA SĂCUI munkája (358–371), melyben a Down-szindrómásoknál a tulajdonnevek elsajátítására alkalmazott technikákat ismerteti.

2.3. A harmadik nagy egységben a helynevekre fókuszáló tanulmányok kaptak helyet. Közülük több írás is azt mutatja, hogy a népi helynévadásban igen jellemző az ördög, illetve sátán alakjának megjelenése. BÁRTH M. JÁNOS (517–525) a SZABÓ T. ATTILA erdélyi helynévgyűjtését hozzáférhetővé és kutathatóvá tevő elektronikus adatbázisa alapján szemlélteti az *ördög* és az *angyal* szavaknak a névanyagban való megjelenését, s ebből kiténik, hogy az előbbi sokkal gyakoribb. IUSTINA BURCI (544–559) a román helynevekben, ANNA OCZKO (667–672) a lengyel Kárpátok névanyagában igyekszik feltárni az ördög vagy sátán fogalmi körhöz kapcsolódó nevek kapcsán a névadás motivációját (a helyhez kötődő népmesei motívumok, az objektum alakja, veszélyes volta, eretnek rituálék).

Az írások másik csoportja az egyházi terminológiához kapcsolható neveket elemzi. YAROSLAV REDKA (681–694) a nyugat-ukrajnai névállományon belül, ALFONSO GERMANI (622–634) olasz, francia, spanyol, portugál és osztrák területekről gyűjtötte egybe a 'monostor', 'templom', 'oltár' stb. lexémát tartalmazó helyneveket. NICOLAE FELECAN (601–610) pedig arra keresi a választ, hogy bizonyos keresztény valláshoz kapcsolódó lexémákat, illetve más oldalról profán elemeket tartalmazó helynevek miért tűnnek el adott időszakban.

Szintén többen foglalkoznak a patrocíniumi helynevekkel. BÖLCSKEI ANDREA (534–543) azt mutatja be, hogyan kerültek át a magyarba az idegen nyelvű szentnévi eredetű helynevek,

milyen tényezők hathattak a fordítás, az adaptáció vagy a változtatás nélküli átvétel irányába. MICHEL A. RATEAU (673–680) a nem valós szentek nevét tartalmazó településneveket vizsgálja. (Ha teljesebb képet akarunk kapni a helynevek kapcsán, európai viszonylatban mindenképpen érdemes az e fejezetben helyet kapó tanulmányokat a fentebb hivatkozott *Onomastics between Sacred and Profane* második fejezetében helyet kapó írásokkal, valamint az *Onomastica Uralica* partocíniumi helynévadással foglalkozó 8. kötetével együtt olvasni; vö. VALÉRIA TÓTH ed., *Patrociny Settlement Names in Europe*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen–Helsinki, 2011.)

A kommunista/szovjet politikai ideológia (mint kontextuális szentség) nemcsak a személynevekre volt hatással: MARINA GOLOMIDOVA (635–645) az oroszországi városi terek, míg OLIVIU FELECAN (611–621) az erdélyi település- és utcanevek kapcsán mutatja ezt be, illetve azt is, hogy milyen változások történtek a posztszovjet névadási gyakorlatban. PATRICIA CARVALHINHOS, MARIA CÉLIA LIMA-HERNANDES és ADRIANA LIMA (575–593) a brazil vallásos helynevek szekularizálódását vizsgálja.

2.4. A negyedik egység a nyilvános tereken szereplő nevekre fókuszál. Ugyanakkor a NONNA SMIRNOVA (1048–1057), illetve TATIANA SOKOLOVA (1058–1070) írásainak tárgyát képező városi nevek bizonyos értelemben átmenetet képeznek a helynevek és más névfajták között. Mindkét kutató modern kori oroszországi névanyag vizsgálata során érvényesíti a szent és a profán dimenzióját, és tárja fel a deszakralizációs folyamatot. HALYNA MATSYUK (889–900) azt mutatja be, hogyan változott a nyelvi tájkép Ukrajnában az ország függetlenné válása után.

ADELINA EMILIA MIHALI (917–925), valamint a MIHAELA MUNTEANU SISERMAN – SABIN SISERMAN szerzőpáros (938–952) Máramaros templomneveit vizsgálják. Ezekből az írásokból megtudhatjuk, hogy mely szentek voltak a névadók, illetve hogy a patrocíniumi nevek több esetben is csak a hivatalos dokumentumokban voltak használatban, a mindennapokban világi nevet használtak.

A szentek nevei, illetve a szent és a profán dimenziója a gyógynövények neve kapcsán is vizsgálható. DELIA-ANAMARIA RĂCHIȘAN (989–1004) és MIHAELA MUNTEANU SISERMAN (926–937) egyaránt ezzel foglalkozik, némely növény neve ugyanis szentekhez, mártírokhoz kötődik. A szentek neve ugyanakkor marketingeszközként is felhasználható, amint azt a borok neve kapcsán SERGEY GORYAEV és OLGA OLSHVANG ismerteti (794–805). Ugyanakkor mind az élelmiszeripar, mind a hotelek névadása kapcsán területi különbséget is feltártak a kutatók e téren. Míg ugyanis az újlatin nyelvű országokban jellemző ez a fajta névadás, addig német nyelvterületen vagy Romániában nem, amint azt MARIE A. RIEGER (1016–1026), valamint BRIGITTE SEIDLER-LUNZER és HOLGER WOCHLE írásából (1034–1047) megtudhatjuk. Ez összefügghet más névfajták, köztük a patrocíniumi helynevek adásának, használatának elterjedésével. LUMINIȚA TODEA és RAMONA DEMARCSEK (1086–1094) tanulmányából pedig az is kiderül, hogy a modern kommunikációs technológiai termékek elnevezésében jelentős szerepük van a mitológiai neveknek.

2.5. Az utolsó egységben az irodalmi névadással foglalkozó írások kaptak helyet, melyekben szintén központi szempont a szent és a profán. ALESSANDRA CATTANI (1160–1169) Puskin egy művének neveit elemzi, GHEORGHE GLODEANU (1195–1200) Mircea Eliade prózájának névadását, VERONICA ONEȚ (1208–1218) a román tündérmesék helyneveit vizsgálja. HAJDÚ ANNA (1201–1207) Mario Vargas-Llosa Julia néni és a tollnok

című regényének a magyar fordításában szereplő hágionimák kapcsán ismerteti az alkalmazott fordítási technikákat. GHEORGHE CHIVU (1170–1179) a görög–latin kultúra isteneinek és istennőinek neveit elemzi.

3. Amint azt a vaskos konferenciakötet is jelzi, a nagybányai Name and Naming konferencia mára jelentős nemzetközi névtani fórummá vált, amelyen a román szakemberek (és ezzel együtt a román nyelvű előadások) nagy száma mellett is jelentős arányban vannak jelen más nemzetek névtudományának képviselői is. Az előadásként ismertetett kutatások, illetve a belőlük készült tanulmányok pedig nem csupán elméleti vagy módszertani szempontból, illetve a nemzetközi kutatási trendeket illetően lehetnek tanulságosak, hanem – amint azt esetenként jeleztem is – összevető vizsgálatok, nemzetközi projektek alapjául is szolgálhatnak a jövőben.

RESZEGI KATALIN

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4443-3284>

Debreceni Egyetem
Bölcsészettudományi Kar

Socio-onomastics. The pragmatics of names

[Szocioonomasztika. A nevek pragmatikája]

Szerkesztők: TERHI AINIALA – JAN-OLA ÖSTMAN. Pragmatics & Beyond New Series

275. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, 2017. 231 lap.

DOI: <https://doi.org/10.1075/ll.00005.sco>

1. A tanulmánykötetben a Finnországban, Svédországban és Norvégiában élő – elsősorban anyanyelvükben különböző – csoportok névhasználatának kérdései kerülnek előtérbe, hangsúlyozva, hogy a névadás és névhasználat is fontos eszköze az identitás konstruálásának és fenntartásának, a csoporthoz tartozás kifejezésének. A tanulmányokban kiemelt szerepet kap a Finnországban kisebbségben élő svédek névhasználatára, de több vizsgálat kitér a gender alapú névadásra, a globalizáció és a média hatására is. A kötet alap gondolata, hogy a személy-, a hely-, a márka- és intézménynevek használata szoros összefügg a társadalmi szempontú pozicionálással, a névhasználat kutatásában tehát a szociolingvisztikai nézőpont új kérdéseket vet fel, és ezekre új válaszokat kínálhat.

2. A kötet tíz tanulmánya három nagyobb egységbe sorolható. Az első a szerkesztőpáros, TERHI AINIALA és JAN-OLA ÖSTMAN előszava (1–18), mely részletes áttekintést nyújt a szocioonomasztika előzményeiről és jelentőségéről. A névtani előzmények és alapfogalmak áttekintése a témában járatlanok számára is érthetővé teszi a kötet tanulmányait. A szerkesztők szerint az alkalmazott névtan problémáinak megoldásához a pragmatika szolgáltathatja a kulcsot. A névtani és pragmatikai kutatások metszetének előtérbe helyezését e területnek a névhasználattal kapcsolatos attitűdökben betöltött központi szerepével indokolják. A nevek dinamikus elemzése háttérbe szorítja a tipológiát és az etimológiát, ugyanakkor a szerkesztők leszögezik, hogy a történeti vetület vizsgálata